

ÚJ VILÁG.

I.

CSERESZNYEÉRÉS idején kiköltöztek a sütőházba. A férfiak hálóhelye a csűrbe, vagy a pajtahídjára változott el, ahová a kertekből s a vízmelletti részekről betakarodott már a frissen illatozó széna.

Az asszonyfélék s a gyermekek meg este gondosan lábat mostak, hogy megkíméljék az ágyneműt a portól és a sártól, ami napközben meztelen lábukra rakódott. Ők bennháltak a nagy házban, lepedőn s rongypokróc alatt, ahol a napközi fáradtság álomnélküli pihenésben termette meg az új erőt.

A ritmusos munka szentséges ideje volt, az az idő, amikor a karok folytonos lendületét csak az arasznyi éjtszaka s a vasárnap szakítja meg.

Ha pedig valaki ezenkívül is megszakítja, az embertelen ember, gonosz és kártékony, maga az undok bűn, mert az Élet legszentségesebb muzsikáját zavarja meg.

Most vasárnap van s szünet a munkában, hogy újult erővel omoljon utána az Élet ereje.

A vénember a sütőházban ült, a lisztesláda sarkán, ami százestendős, fiókos s külön rekeszes, iromba faragásával is nyugodt-szép asztalhoz húzódott, hogy megkíméljen ezzel is egy széket.

Fogta a pipáját a markában, messze tartotta magától s ebben a széles lendületben elrejtett ölelés volt.

— Hát jól esik, hogy eljöttél s nem felejtetted meg a rokonságot.

Fiatalember ült vele szemközt. A lábán olyan feszes a harisnya, hogy be sem tudta egészen hajlítani térdben, csak félig. Álla simára borotvált és szép, sárga bajusza gondozott, mint az új házasoknak, akikre a menyecske ügyel s akik maguk is tükörbe néznek vasárnaponként öltözködéskor, ha nem másért, hát a menyecskéért.

— Már csak, gondoltam, átalnézek a hegyen. Lássam, Bódizsár bátyámék élnek-é, vaj meghótak.

— Hát élünk hát, hogyne élénk! Bár az is igaz, nem lett volna túlon túl nagy hiány, ha kárrémenyünk.

— Na, csak éltesse az Isten még sok számos esztendeig bátyámékat.

Egyszerre esett tekintetük a poharakra. Pálinka volt azokban, ami lefut a torkon, mint az olaj s észrevétlenül szállja meg az agyat.

Felhajtották s jóideig elvesztették a beszéd fonálát.

— Utolsó ember az, aki megfelel a rokonságot — kezdte időmultán a fiatalember.

— Hát szegén jó édesapád — Isten nyugosztalja — ő is mindig eljárogatott ijenkor hozzánk.

A fiatalember megemelte a kalápját. Magastetejű, kürtőkalapot viselt. A kalap pántlikája fényesfejű gombostűkkel volt kereken-körül megtűzdelve, sűrűn. Csak a hegyek közötti leányoknak van ehhez türelmük.

Kihajtotta ismételten a poharát s csak azután felelt csendes hangon, ahogy a halottakról illik beszélni.

— Őkeme is derék ember vót.

— Az s ahogy nézem, belőled is ojanforma lesz. Hát abba' a füleskosárba' mit hoztál?

— Abba' biza cseresnye van, nihány szem. Hójagosszemű piros, osztán ropogós fekete, amit bátyámék úgy szeretnek. Édesapám azér' őtot ujat róla, mikor a vén fának égyik ága száradni kezdett. Azt monta: ebből Bódizsár bátyátoknak mindég jusson, mer' őkeme kapott rája.

— Biza, rég vót, amikor azt a vén fát őtöttem Béninek. Jobb világ vót.

Elgondolkozott s a fiatal nem akarta zavarni. Aztán hirtelen felkapta a fejét s előremeredt.

— Kiszáradt-é?

— Ki a'. Mind a két ága. A mult télen vágattam ki s behúztam, de már a tűzre se' vót jó. Odvas vót.

— Megvénül minden láddég.

— Meg s magunk is vele.

— Te még csak hallgass, te most kezded.

— Hát hisze' bátyám se vén még.

— Én nem, magam is úgy vélem, de kérdezd meg csak a vén-asszonyt.

Elmosolyodtak, férfias értelemmel, szépen s a pohár után nyúltak.

Szépek is voltak így, egymással szemközt, az öreg s fiatal. Szemük már csillogott: fényesen és nyíltan a fiatalé, mélyebben, kicsit fátyolozottan az öregé, mint aki már sokat látott s a dolgok árnyékából is maradt valami a szemhéja mögött.

Az édes ital is élesztette már csalafinta erejét, mert bőségesebben buzogott a beszéd. Gyakrabban estek a kérdések, ujakat váltottak ki s egyik se maradt felelet, ha úgy esett panasz, vagy magyarázás nélkül.

— Hát tü hogy élhettek?

— Mü is élünk, bátyám. Nyomorúság s baj van elég, amivel küszdölödni kell.

— Azt hittem pedig, hogy ott a hegyek között nem vattok úgy szem előtt. Elkerülnek az urak s a zsandárok.

— Ott is megfordul épen elég.

— Itt a mult héten is végigjárták a falut. Erősen vizitálták a

sáncokat, majd a szemük esett ki. Osztán burjánt találtak a sáncmartyán, biza . . . Már láttam : itt valami készül.

— Végigbüntették a falut?

— Nem a'. Az még rendes dolog lett vóna.

— Hát?

— Utánuk jött a bíró s beszólt: búzát, vagy törökbúzát a csendőröknek s szénát, vagy zabot a lovaknak. Adjon kijed — biztatott — mer' jobban jár úgy. Azér' vót a nagy vizitáció.

— S osztán adtak bátyámék?

— Adtunk hát, mit csináltunk vóna egyebet? A falu megbojdult, futott ki erre, ki arra. Ijenkor már fogytán van mindenütt a kóst s búza se akad mindenki hombárjába'. Az őrmester a korcsmába ült, kinyitotta az ajtót s nézte, hogy ki mit viszen a bíró udvarára.

Az asztalon tartotta az öklét s a hangjában és szemében lázadozó méreg volt.

— Haggya, bátyám — csitította a fiatal — hátha jobb így, mintha istenesen lebüntették vóna a népet.

— Jójó — enyhült az öreg — de e' nem rendes dolog, hallod-e?!

— A zsandár mindig nagy úr vót, rég is, most is.

— Az igaz, de rég törvénye vót a zsandárnak is.

— Most ijen a törvénye.

— Beszélhetsz nekem. Ha ijen most, akkor az a baj. Jól emlékszem, a régi világba' ha a csendőr szolgálatba' vót, a világ minden kincsiért sem vett vóna el bár egy pohár pálinkát. Most béülnek a korcsomába s isznak. A végin nem is fizetnek. Béülnek hozzám, vagy más-hoz s azt mondják : Jó lenne egy kis ser ebbe' a melegbe'. Ha nincs pénzed, hozass hitelbe. A nyomorúság pedig növekedik. Nem törvény az ijen törvény.

Legyintett, megtömté a pipáját s rágyujtás után újra ittak.

— Nem törvény az ijen törvény, mer' jójó, hisze' félnek az emberek, de pöknek utána. Nincs tekintéje — fejtegette tovább s aztán mindaketten elhallgattak.

Sokáig eltörődtek ezen.

II.

Az üvegben megfogyatkozott az ital. A vénember megnézte, töltött, aztán kétkönyökre támasztotta a fejét az asztalon s kibeszélt az ajtón, el a fiatal feje felett.

— Hej, erősen megcsúfolt münköt a világ. Be máskép számítottam én, mikor ojan korbéli vótam, mint te most. Minden előre : ez így lesz, az úgy lesz. A fiaimat úrnak neveltem, hogyha már a kicsi birtokon osztozni kell, legyen hivataluk is valami, amiből megéljenek. A léjányokra is vót gondom. Pénzt gyűjtöttem a póstatakarékba'. S na látod : mire mentem most? Amit gyűjtöttem, abból semmi nincs, el-

fútt a szél. A fiaim pedig, hisze' te is tudod. Egy a földbe s nem is itthon, hanem messze valahol, vad vidéken, ahol sohase' jártam s el se juthatok soha. Beléloktték valami gödörbe s nekem hazaküldték az üres bugyilárisát s valami kitüntetést. Ennyi maradt nekem belőle . . . A másik, Káruj? Keserű lett, mint az áporodott ecet, amikor hazajött. Láttam, kínlódik, csömör ütött ki a lelkin. Egyszer azt mondta: ez a világrész visszavadult oda, ahonnan négyszáz esztendővel ezelőtt elindult. Itt már csak — a mű sorsunkban — birkatermészetűek s a mártírok élhetnek.

— Úgy-é? — kérdeztem.

— Úgy hát! — felelt vissza s ahogy szembenéztünk keményen, láttam, hogy reszket a szájaszéle. Többet nem háborgattam. Ő se engem. Osztán egyszer, jóformán búcsú nélkül ellett a háztól.

— Ir vaj egyszer?

— Igen, egyszer-egyszer Ámerikából.

— S a legküebbik, Béni, a' hol van?

A vénembernek megpirult az arca lelógó, ősz bajusza alatt és a szeme sarkában derengeni kezdett az öröm.

— Béni? Kolozsvárt van. Még tanul. Ő tán megragad itthon. Szerencsés vót, mer' amikor éppeg réjakerült vóna a sor, megszakadt a háború. Ő alig kóstolt belé a régi világba s ezér' könnyebben belétanulhat az újba. Ha tud ésszel s bír az indulatjával. Hej, mer' nehéz most neki. Nekünk is nehéz, itt falun, de nekik sokkalta nehezebb lehet, városan.

A fiatalember vigasztalni akart, de az is lehet, hogy agyában már kezdett kikelni a mámor virágja: a jókedv s únta ezt a panaszolkodó beszédet.

— Ne féljen, bátyám, aki ügyes, az mindenütt boldogul. Bizonyosan.

— Abba' nem vóna hiány, elég ügyes, de lásd bé, nehéz most nekik.

— Arra én nem adok sokat — feszült meg a széken a fiatal. — Mindenki azt mondja, aki elesik: mer' gyenge a lába s kőbe botlott. Én is elégszer bajba kerülhettem vóna, de elkerültem a követ. Hol így, hol úgy. Az ember tudjon beszélni, ahol kell, tudjon hallgatni is, ahol az kell s ne legyen fősvén, ha szorongatják, mer az a legjobban kifizeti magát.

— De e' nem tisztességes dolog, hallod-é?

— Mér' ne lenne? Az ember úgy él, ahogy tud.

— S ha becsületesen nem tud?

Felemelte fejét a vénember s egyenesen a szeme közé nézett a másíknak. Homloka piros volt és sovány nyakán a megbarnult erős inak megfeszültek. A fiatal előbb az asztalt, azután a csizmáját nézte.

— A' nem úgy van most, bátyám, mint a kijed idejében vót. Most más világ van, ehhez kell hozzászokni.

— Azt értem én is. De mondd meg, az is az új világhoz tartozik, hogy pénzér' vegyük az igazságot s pénzér' rejtegezzük a mocskot, ha van ?

— Régebben is meg kellett fizetni a törvént.

— De most azt fizeted meg, hogy elkerüld a törvént !

— Hát azt is biza, mer' ha nem, a törvényen kívül egyebet is kapok...

— Tudd meg, hogy én már kaptam is. Ártatlanul, mint az a fiatal ótováný né, ott a kerítés mellett, de nem fizettem. Tőlem tisztességtelen dógot híjába vár akárki.

— Kijed ezt nem érti, bátyám. Vén már s tudatlan a fijatalok dógához.

— Égybe' leharapom a fejedet, te ! — acsarkodott a vénember. — Azt hiszed, mer' szürke a hajam, naphosszat tespedek a napon? Teszek annyit, mint akármék fijatal legén. Csak állnál egyszer bé előmbe a rendbe, majd beszélhetnél akkor, ha tudnál a szuszogástól. Hallám, mék fogadott napszámos kaszálná le égy nap alatt a felső nagy kertet? Te ösmered azt a kertet, úgyi? Hidd meg, esti harmatra készen vótam vele.

A fiatalember örvendett, hogy másfelé fordult a beszéd. Incselkedő ötletek leselkedtek a szeme sarkán s nem is késlekedett, hogy megvidámítsa velők a hangulatot.

— Hiszem, bátyám, hogyne hinném. Beszéltem is égy falumbélivel, aki a köszvényesi vásáron vót s mikor jött visszafelé, látta, hogy bátyám milyen erővel huzakodik a fünek. Égy csitkót is látott — azt mondja — aki a rend után ment s jó nagy tincseket harapott bé. Jó bácsika kaszálta, hám ! Jó bácsika kaszálta, hám — mondogatta a csitkó.

A vénember először összehúzott szemöldökkel figyelt s amikor aztán kiviláglott a tréfa, elkacagta magát.

— Nagy betyár vagy, hallod-é ! Bár igazad van, csakugyan jobban fogott a kasza, akár tíz esztendővel ezelőtt is, mint most. Eltelik az üdő mindenkitől. Ne féj, te is megcsendesedel.

— Én nem !

— Mér' te?

— Mer' én most se sietek, hogy akkor ne vegyék észre, ha lassúbbra fogom.

— Sok eszed van.

— Több is elkelve. Ez az, amiből soha sincs elég az embernek.

— Hadd el, ösmertem égy urat, vaj kétszer járkált itt a mű hegyeinken is. Ujságok írta rőla s pap, tanító, állatorvos mind azt mondta, hogy szőrnyű nagy tudós. Mégis bolond vót.

— Akad ijen furcsa teremtvénye az Istennek. Hallottam én is ijesmíról a katonaságnál.

— Na, ott hiszem. Akár láthattál is. Bezzeg az én üdőmbe' nagy

dolog vót, ha azt monták valakiről : katonaviselt ember. Most? Minden nyomorultat bévesznek.

- De én nemcsak itt vótam katona, bátyám. Én vótam azelőtt is.
- A' nem számít, akkor háború vót.
- Éppeg azér' számít.
- Mér'?
- Mer' nagy dolog vót, bátyám. Ott meg is lehetett halni.
- S osztán jó vót?
- Jó a fenét, nem szúvesen csinálnám mégeccer.
- Hát most jó?

A vénember az asztalra csapott. A poharak táncolni kezdtek a súlyos ütés nyomán s összekocogtak az üveggel. A fiatalember lesütötte a fejét. Ilyen világosan még sohasem állították eléje ezt a nagy kérdést, pedig beszéltek akkor is eleget róla, az urak is. De másképen tették fel a kérdést s más feleletet is talált akkor reá, mint most. Mert most egyebet nem felelhetett :

- Most se jó, bátyám.
- Hát akkor mér' kellett, mégis?
- A jó Isten tudja, aki akarta.
- Hát a jó Isten rosszat is akar?
- Ha nem akarta vóna, nem lett vóna. Rosszak vótak az emberek, büntetni, sujtani akart.
- S most jobbak az emberek? Sokkalta rosszabbak !
- Ez igaz, elég furcsa.

Sehol nem mozdult semmi. A ház üres volt s az udvar is, ahová kitekinthettek, lustán süttette magát a meleg napsugarakkal. Az úton se járt senki, hogy vasárnapi lábbelije kopogásával megzavarja a csendet.

Az udvaron magot keresett a majorság. Az asztaglábhoz kötött kutya szembehunyorgatott a saját lustaságával. Az istálló előtt tarka kicsi borjú aludt, orra felett a szőr még nedves a reggeli szopástól s békésen nyújtja bársonyos nyakát, hogy buksi-szép fejét begörbített belső lába közé fektethesse.

A nép templomban volt és dícsérte, félte, ostromolta, vagy boszszantotta Istent.

De ebből a vastag falakon kívül semmi nem hallatszott, semmi sem látszott. Kint béke volt, a legtökéletesebb, amit ember nem tud teremteni, csak a Természet.

A törpetetejű sütőházban pedig két ember italtól ködösült aggyal kereste s kergette az igazságot, amit más emberek kegyetlenül józan és bűnösen gonosz tudatossággal belerejtettek az emberi gondolkozást kifejező beszéd szövevényes útvesztőjébe. Botorkáltak utána, szánalmasan, bukácsoló gondolatokkal s mikor már úgy érezték, hogy szinte beleütik az orrukat, új fal meredt eléjük, márványszerűen kemény és cifra, amit nem lehet és nem szabad erős ököllel megdöngetni.

Kacsó Sándor.